

۲۵ سال تلاش و آینده‌ای پر امید

آن افزوده شده است. ورود به میدان تجربی-محاسباتی هم از همان دوره دوم با تأسیس چند آزمایشگاه آغاز شد و این روند تا به امروز ادامه دارد. پژوهشگاه هیچ‌گاه نخوابیده است رقیب دانشگاه‌ها در تربیت دانشجو باشد، ولی برای کمک به تربیت محقق در شاخه‌های ارزشمندی از علوم بنیادی که در دانشگاه‌ها برقرار یا فعال نبوده‌اند تاکنون دوره‌های دکتری متعددی (در منطق ریاضی، هندسه، علوم کامپیوتر نظری، علوم کامپیوتر-سیستم، فیزیک محاسباتی، فلسفه تحلیلی، فیزیک پلاسما، فیزیک ذرات و شتابگرها، و فیزیک نجومی) برگزار کرده است.

اقدامات این مؤسسه برای اعتلا و تسهیل فعالیت علمی در سطح کشور منحصر به موارد پیش‌گفته نیست. ایجاد و توسعه شبکه ارتباطی الکترونیک بین دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی و تحقیقاتی داخل و خارج کشور، اجرای طرح تورین ملی (گرید)، و تأسیس مرکز پردازش سریع که در نهایت در خدمت کل مراکز علمی کشور خواهند بود، از دیگر اقدامات پژوهشگاه در این زمینه است. همچنین، اجرای طرح بزرگ رصدخانه ملی و طرح چشمه نور (شتابگر ملی) ایران گویای نگرش ملی این مرکز است.

برای هر مرکز تحقیقاتی که بخواهد در سطح جهانی فعالیت کند، ارتباط و همکاری با مؤسسات تحقیقاتی معتبر جهان ضرورت دارد. پژوهشگاه دانش‌های بنیادی، همکاری‌هایی در زمینه پروژه‌های تحقیقاتی، مبادله محقق، و اشتراک در آموزش دانشجویان با مؤسسات معتبری چون اکول پلی تکنیک پاریس و دانشگاه پاریس جنوب در اوریسی (فرانسه)، مرکز بین‌المللی فیزیک نظری عبدالسلام (ICTP، ایتالیا)، مؤسسه بین‌المللی مطالعات عالی (SISSA، ایتالیا) و مرکز اروپایی تحقیقات هسته‌ای (CERN، سوئیس) داشته است. از ثمرات همکاری با مؤسسه اخیر برخورداری از سهمی در پروژه بین‌المللی کشف ذره هیگز بوده است.

داوری نهایی درباره کارنامه ۲۵ ساله پژوهشگاه دانش‌های بنیادی بر عهده جامعه علمی ایران و مدیران علمی کشور است ولی پژوهشگران و دست‌اندرکاران این مؤسسه با احساس خرسندی از نقاط قوت این کارنامه و آگاهی از نقاط ضعف آن، چشم به آینده‌ای به مراتب روشن‌تر و پربارتر دوخته‌اند.

پژوهشگاه دانش‌های بنیادی در بهار امسال بیست و پنجمین سالگرد تأسیس خود را پشت سر گذاشت. نهال کوچکی که در فروردین ۱۳۶۸ به نام «مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات» کاشته شد اکنون به درخت بارور و تناوری با شاخه‌های متعدد در علوم بنیادی تبدیل شده است.

تأسیس این مرکز یک تجربه ویژه در تاریخ معاصر علم در ایران بوده است: بنای حوزه‌ای علمی که در آن در مرزهای دانش تحقیق شود و معیار دستاوردهای آن نوآوری و مشارکت در توسعه علم در سطح جهانی باشد. کمیت و کیفیت کار تحقیقاتی پژوهشگاه در این ربع قرن، گواه توفیق نسبی در این راه است، هر چند فاصله زیادی تا رسیدن به سطح مطلوب باید طی شود. این توفیق تا حد زیادی مرهون فرهنگ حاکم بر پژوهشگاه است. محقق‌محوری (حداکثر کوشش در جهت تأمین محیط و امکانات مناسب برای پژوهشگران)، ارزیابی نسبتاً دقیق کار علمی، پرهیز از مبالغه و ادعاهای گزاف، توجه به نقاط ضعف و تلاش برای رفع کاستی‌ها، میدان دادن به تضارب آرای دانشوران و در عین حال، حفظ جو دوستی و همکاری، از مؤلفه‌های اصلی این فرهنگ است.

پژوهشگاه کوشیده است از یک سو الگویی از تحقیق در سطح جهانی به جامعه علمی ایران عرضه کند و از سوی دیگر به دانشگاه‌ها و مراکز علمی دیگر در پیشبرد امر پژوهش در علوم بنیادی یاری رساند. این یاری‌ها در قالب طیف وسیعی از برنامه‌ها انجام شده و می‌شود، از ارائه انواع تسهیلات به اعضای هیئت‌های علمی دانشگاه‌ها برای همکاری در پروژه‌های مشترک با پژوهشگاه تا برگزاری صدها دوره و همایش پژوهشی و پژوهشی-آموزشی با شرکت متخصصان برجسته داخلی و خارجی و با حضور دانشجویان و پژوهشگران دانشگاه‌های مختلف.

فعالیت پژوهشگاه در دهه اول عمدتاً بر دو رشته ریاضیات و فیزیک نظری متمرکز بود و در دهه دوم به حیطه‌های جدید علوم شناختی، علوم نانو، علوم کامپیوتر، نجوم، فلسفه تحلیلی، و مطالعه نظری و عملی فیزیک ذرات بنیادی (از جمله مشارکت در ساخت شتابگر و آشکارساز) گسترش یافت. در دهه سوم، زمینه‌های بین‌رشته‌ای زیستی نیز به حیطه‌های فعالیت